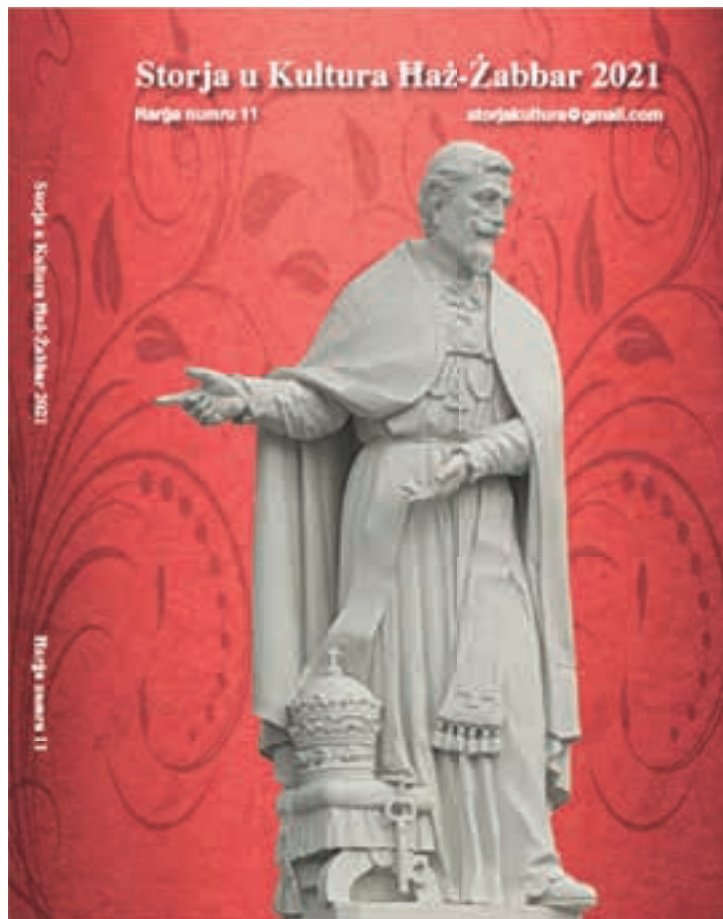


TRADIZZJONIJIET, KULTURA U NATURA



Forsi wiehed jistaqsi x'għandhom x'jaqsmu dawn it-tliet temi li jiena għażilt bħala titlu? Ovvjament huma differenti, imma hemm rabta bejniethom għax il-bniedem jehtieg it-tlieta li huma. It-tlieta jsawru poplu. U b'xorti hażina t-tlieta li huma jekk ma niħdux hsiebhom nistgħu nitilfuhom.

Il-ktieb li għandi għalikom illum huwa ŻWELI, L-BIDWI TA' H'ATTARD TA' JOSEPH BUSUTTI, ktieb li jfakkarna fil-ħajja ta' missirijietna. Imbagħad qed nagħti ħarsa lejn il-ktejjeb Storja u Kultura Haż-Żabbar 2021 (Hargha numru 11). Is-Sur Malcolm Schembri jieħu din l-inizjattiva kull sena u nissuggerixxi tabilhaqq li takkwistaw kopja ta' dawn i-kotba għax tassew informattivi. Billi din il-pagna qed tidher bejn żewġ festi; waħda religjuża u l-oħra pubblika qed ingib poezija dwar l-Immakulata Kuncizzjoni kif ukoll Aria minn Ġensna.

ŻWELI, il-bidwi ta' H'Attard ta' Joseph Busutti

Daqs xahar ilu attende-

jt tnedija ta' ktieb ftit differenti mis-soltu, imżewqa bl-għana Malti. Żweli jirrapprezenta l-imghoddi differenti ħafna, ħajja li llum qajla nimmaginawha. U għalhekk kien f'waqtu li Joseph Busutti iddecieda li jiddokumenta l-ħajja ta' zijuh li llum għandu 90 sena. Kif jgħid tajjeb Paul P. Borg li kiteb id-daħla ta' dan il-ktieb, huwa importanti li jigu d-dokumentati l-ħajjiet tax-xjuħ tagħna għaliex ma' kull xiħ u kull xiħa li jtilqu mis-socjeta' tagħna, jieħdu magħhom esperjenzi u tifikiriet li huma imprezzabbli. Żweli huwa persuna li b'xorti hażina garrab ħafna wkoll fosthom il-mewt tal-mara tiegħu u għex armel għal ħafna snin. L-aħħar wegħha għal Żweli kienet it-tehid tal-art għall-izvilupp, u għalkemm dan il-bini baqa' qatt ma' sar, irazzett ta' żweli u l-għelieqi tiegħu żgur li m'għadhomm kif kienu qabel. Ghajr għalkenn tal-ghorfiet li baqa' u li fihom Żweli għadu jsib il-mistrieħ.

L-intervista għandha valur kbir ħafna fir-ricerka. Din hija l-ħajja ordinarja tan-nies li x'aktarx mhux se

ssibha dokumentata f'sorsi sekondarji u lanqas b'mod żbaljat mibdula f'ħafna elogji li jwasslu biex noħolqu miti bħal fil-każ ta' nies popolari. Ha nkun realistik, bla ma nkun qed nonqos lill-familja Gatt: Kieku Joseph Busutti ma kitibx dan il-ktieb ħadd ma kien ser jikteb dwar Żweli. Imma ma Żweli konna nitilfu wkoll l-evidenza, id-dokumentazzjoni primarja li tagħtina ħafna informazzjoni ta' valur li titfa' dawl kbir fuq bosta' użanzi.

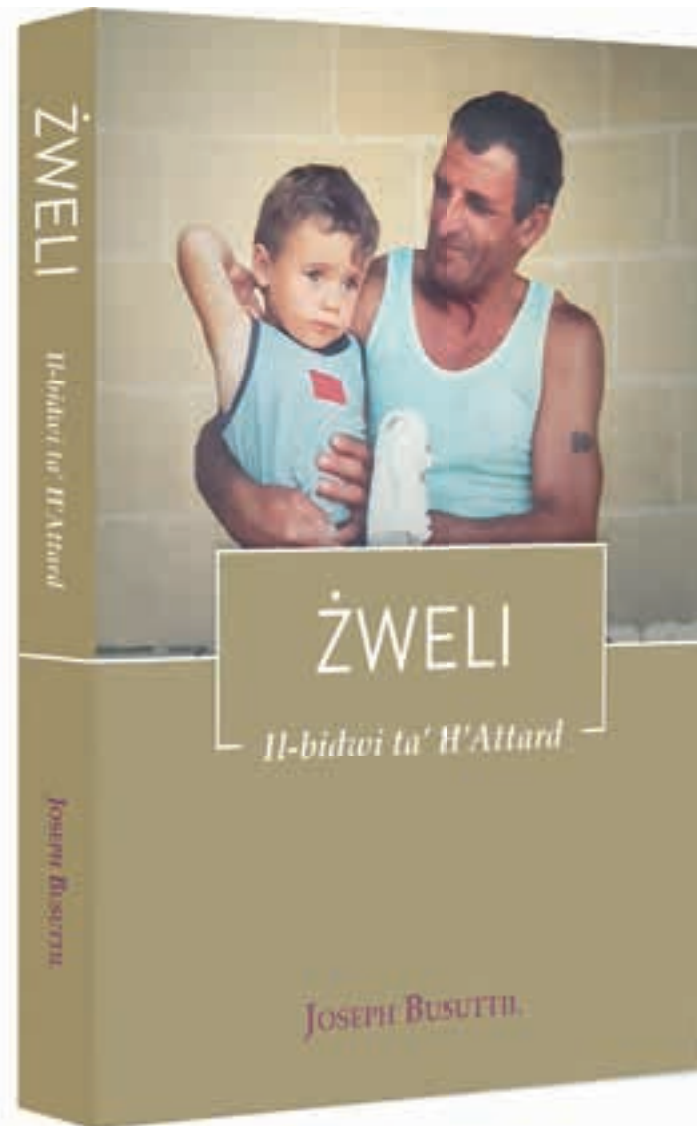
Min hu Żweli?

"Qatt ma mar skola, iżda gradwa bl-unuri bil-għaraq ta' xbinu fuq medda ta' ħafna snin mill-oghla ghajn ta' tagħlim, l-Università tal-ħajja.

Ma jafx jaqra, iżda jekk toqgħod tisimgħu tajjeb, jaqsam miegħek kliem li fih x'tomghod. Hsibijietu gelgul safi ta' ilma ġieri li jaqtagħlek l-għatx fl-eqqel sħana tas-sajf. Ma jafx jikteb, l-anqas ismu – jiffirma l-karti tal-bżonn billi jħarbex salib fil-kaxxa jew fuq il-linja. U slaleb ra, u refa', għax daq sewwa mill-morr tal-ħajja.

Iżda kull darba li xor-tih sabbtu mal-art, Żweli għieled lura midrub iżda mghonni b'armar ta' sahha minn gewwa li jrid ikompli miexi 'l quddiem, li għada jisbah jum iehor gdid." (p.23)

Dan il-ktieb joffrilna ħafna tagħrif interessanti tal-ħajja fl-imghoddi. Fi żmien ta' qabel il-gwerra meta kien hawn l-għaks, il-Fenek tal-Indja ma kienx jitrabba biss għall-gost imma kienu jagħmlu bormla stuffat tajba bihom ukoll (p.43). Nifhmu li l-Gwerra m'affettwatx H'Attard daqs kemm kienu taht in-nar ngħidu aħna l-inħawi ta' madwar il-port il-kbir. Biss, jiftakar tajjeb kif fuq naħa tar-razzett, lejn l-isptar bdew jithaffru xi xelters. Żweli jiftakar tajjeb ħafna wkoll meta kienu jistkennu fix-xelters u l-bombi li kienu jinżlu. Minbar-



ra l-bombi jiftakar ukoll li kienu jittgħu "termosijiet bl-isplussivi u hand grenades" (p.53). Billi xi wħud ma kinux jieħdu fuq ħamrija mxarrba, huwa jiftakar tajjeb meta żewġt aħwa kienu qed iżarmaw dawn il-bombi u ħadu f'idejhom. Sfortunatament mietu, waħda mill-esperjenza kiefra tal-gwerra.

Fost l-aktar episodji ta' niket huma bla dubju ta' xejn daww familjari fosthom il-mewt ta' martu Konza (p.142). Imma ta' thas-sib għalina huwa t-tehid tal-għelieqi għall-izvilupp għaliex b'xorti hażina din hija realta' li qed ngħixu. U l-flus qed jagħmuna però mhux nirrealizzaw li fl-aħħar mill-aħħar irridu x-xogħol tal-bdiewa u r-raħħala tagħna biex nieklu.

Dan il-ktieb għalhekk hu xhieda ta' ħajja Maltija fl-imghoddi ricenti li l-qarrej adult sa jintebaħ li spiccat għalkollox mill-irħu-

la tagħna għax f'lokha daħal il-modernizmu li bidel mhux biss il-mod ta' ghajxien imma wkoll it-taħdit tagħna, ix-xogħol tagħna u saħansitra l-mod kif inħarsu lejn l-ambjent.

Joseph Busutti iwassal għadd kbir ta' avventuri u azzjonijiet b'Malti mirqum u mexxej. Żweli hu x-xiħ li jirrifletti dwar l-esperjenzi ta' ħajtu, jittellem u jwiddeb, jitolbna li nzommu fi kliemu bħala xiħ u niftakru f'art li kienet u issa tbiddlet għalkollox. Żweli jittellem fuq l-antenati tiegħu u ħajjithom, kull pagna tirrakonta l-ħidma tiegħu fir-raba' bħala bidwi u raħħal, il-ħidma bil-baqun iħaffer it-trinek fit-toroq, bħala biċċier il-biċċrija, u għadd ta' attivitajiet oħrajn li jirriflettu ħajja sempliċi imma mimlija tbatijiet. Jistedinna bħalma jafu jagħmlu x-xjuħ kollha, li nidħlu fil-ğrajja nostalgika tal-ħajja madwar iz-zuntier u